

Semiòtica de la Comunicació

Codi: 103042
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2501933 Periodisme	OT	3	1
2501933 Periodisme	OT	4	1

Professor/a de contacte

Nom: María Rosario Lacalle Zalduendo
Correu electrònic: rosario.lacalle@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: No
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Jesús Martínez Fernández

Prerequisits

Sense prerequisits.

Objectius

L'objectiu de l'assignatura és desenvolupar les habilitats necessàries per treballar de manera eficient l'autoaprenentatge i l'autoexigència. La semiòtica es una disciplina que ens ajuda a entendre el món i, consegüentment, els fenòmens culturals, des de una perspectiva analítica i crítica, per la qual cosa resulta una eina molt útil tant en la construcció dels relats (periodístics, polítics, de ficció, publicitaris, etc.) com en la seva interpretació.

Aquest curs té un caràcter teòric-metodològic (aprenentatge dels conceptes/ instruments i aplicació). Es dirigeix a facilitar a l'alumnat les bases conceptuals i les eines necessàries per analitzar els discursos dels mitjans i comprendre les estratègies subjacents als processos comunicatius dels productes de les indústries culturals. Al mateix temps, els ensenya a articular el sentit profund de les representacions socials i els valors transmesos. El context on es produeixen i es consumeixen els discursos socials esdevé així mateix objecte d'anàlisi.

Els diferents punts del programa giren al voltant d'algunes de les principals aportacions de la semiòtica estructuralista (Ferdinand de Saussure, Roland Barthes, Algirdas J. Greimas, etc.) i interpretativa (Charles S. Peirce, Umberto Eco).

Perspectiva de gènere

La semiòtica sorgeix de la necessitat de conèixer i comprendre els fets socials i individuals, així com de la necessitat de transformar-los. La riquesa dels seus conceptes teòrics i dels seus instruments d'anàlisi la converteixen en una disciplina idònia per a l'estudi de les representacions socials i, particularment, dels elements que integren la construcció de significació. De manera consegüent amb la vocació crítica de la

disciplina, es dedicarà una atenció especial a la (de)construcció dels estereotips de gènere i a l'estudi dels mecanismes subjacents als relats que els articulen, els reproduïxen i els sedimenten a l'imaginari social.

Competències

Periodisme

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Demostrar l'esperit crític i autocrític.
- Diferenciar les principals teories de la disciplina, els seus camps, les elaboracions conceptuals, els marcs i els enfocaments teòrics que fonamenten el coneixement de la disciplina i els seus diferents àmbits i subàrees, i adquirir un coneixement sistemàtic de l'estructura dels mitjans de comunicació.
- Divulgar els coneixements i les innovacions de l'àrea.
- Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.
- Que els estudiants hagin desenvolupat les habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament els principis, valors i procediments que regeixen l'exercici de la professió.
2. Analitzar les desigualtats per raó de sexe/gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement propi.
3. Aplicar els principis teòrics a l'anàlisi dels processos audiovisuals.
4. Desenvolupar l'esperit crític i autocrític.
5. Divulgar els coneixements i les innovacions de l'àrea.
6. Explicar el codi deontològic, explícit o implícit, de l'àmbit de coneixement propi.
7. Fonamentar els corrents semiòtics contemporanis i aplicar-los a la comunicació i al periodisme.
8. Identificar els fenòmens i plantejar els problemes teòrics relatius a la comunicació audiovisual.
9. Identificar els principis teòrics de la producció i el consum audiovisual.
10. Proposar noves maneres de mesurar l'èxit o el fracàs de la implementació de propostes o idees innovadores.
11. Proposar projectes i accions que incorporin la perspectiva de gènere.
12. Que els estudiants hagin desenvolupat les habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
13. Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
14. Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
15. Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
16. Valorar els impactes socials de la mediació tecnològica en la comunicació contemporània.

Continguts

1. Fonaments i aplicacions de l'estructuralisme
 - 1.1. Conceptes claus de la semiòtica estructuralista
 - 1.2. Connotació i mites socials
 - 1.3. Del signe i el codi al text, els relats i els discursos socials
2. Anàlisi de los relats
 - 2.1. Orígenes de la narrativa
 - 2.2. La morfologia del conte
 - 2.3. Introducció a l'anàlisi estructural de Roland Barthes
 - 2.5. Narratologia i anàlisi del relat
3. Anàlisi dels discursos
 - 3.1. El recorregut generatiu del sentit i la teoria de la narrativitat de A. J. Greimas
 - 3.2. La construcció axiològica dels discursos
 - 3.3. L'articulació narrativa
 - 3.4. L'estructura de l'enunciació
 - 3.5. Les representacions
4. El procès d'interpretació
 - 4.1. Els fonaments de la semiòtica interpretativa
 - 4.2. La teoria de la interpretació d'Umberto Eco
 - 4.3. Interpretació i resignificació cultural

Metodologia

El curs es realitzarà mitjançant la combinació de diferents activitats formatives, com s'indica a la taula.

Es destinaran 15 minuts d'una classe del curs a respondre a l'enquesta d'avaluació de l'actuació docent i d'avaluació de l'assignatura o mòdul.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals, seminaris, lectures	50	2	5, 7, 16
Lectures, visionats, realització de treballs	82,5	3,3	5, 7

Tutories	10	0,4	5
----------	----	-----	---

Avaluació

Aquesta assignatura combina diferents modalitats d'avaluació:

1. Tres exàmens escrits de les quatre parts que integren el temari (50% de la puntuació total).
2. Treballs lliurats (30%).
3. Lectures, discussions i exercicis realitzats als seminaris (20%).

El primer examen inclou els temes 1 i 2; el segon examen el tema 3, i el tercer examen el tema 4. La revisió tindrà lloc després del lliurament dels resultats, aproximadament dues setmanes després de la realització de cada prova. Les persones que no puguin realitzar algun test per raons objectivables i justificades documentalment, tindran opció a recuperar-ho el dia del gener fixat per a la re-avaluació.

La nota final de les intervencions (sobre lectures i exercicis del Seminari) s'obtindrà mitjançant realització de la mitjana aritmètica dels diferents exercicis. Les absències no justificables seran puntuades amb 0. No s'acceptaran exercicis lliurats després de les dates previstes. Els exercicis no lliurats seran puntuats amb un 0.

No s'acceptaran treballs lliurats després de les dates previstes. Els treballs no lliurats seran puntuats amb un 0 en el còmput de la mitjana.

La nota final serà el resultat de la mitjana ponderada de les tres parts que integren l'avaluació.

La metodologia docent i l'avaluació proposades podrien experimentar alguna modificació si les autoritats sanitàries imposessin noves restriccions.

El calendari detallat amb el contingut de les diferents sessions s'exposarà el dia de presentació de l'assignatura. L'alumnat podrà trobar al CV la descripció detallada dels exercicis i pràctiques, diversos materials docents i qualsevol informació necessària per a l'adequat seguiment de l'assignatura. En cas de canvi de modalitat docent per raons sanitàries, el professorat informarà dels canvis que es produiran en la programació de l'assignatura i en les metodologies docents.

Reavaluació

En el període destinat a la reavaluació es podran recuperar els exàmens no superats sempre que la mitjana de les quatre proves no sigui inferior al 3,5 (les proves no realitzades puntuen 0 en el còmput de la mitjana). Si la mitjana de les tres proves és com a mínim un 5, no caldrà recuperar les que no hagin estat superades.

La recuperació dels treballs segueix la mateixa pauta dels exàmens: es podran recuperar els treballs suspesos sempre que la nota no sigui inferior al 3,5 (els treballs no realitzats puntuen 0 en el còmput de la mitjana).

Les lectures, discussions i exercicis realitzats als seminaris estan lligats al treball a l'aula, per la qual cosa no es podran recuperar.

En cas de segona matrícula, l'alumnat podrà realitzar una única prova de síntesi que consistirà en un treball de curs. La qualificació de l'assignatura correspondrà a la qualificació del treball.

L'estudiant que realitzi qualsevol irregularitat (còpia, plagi, suplantació d'identitat ...) es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació. En cas que es produeixi més d'una irregularitat, la qualificació final de l'assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Lectures, intervencions	20%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 15, 16
Proves escrites	50%	2	0,08	4, 5, 7, 8, 9, 12
Treballs lliurats	30%	3,5	0,14	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Bibliografia

Els textos assenyalats amb * indiquen la bibliografia bàsica del curs; la resta dels títols integren la bibliografia complementària.

- Bibliografía del primer tema (Fonaments i aplicacions de l'estructuralisme)

BARTHES, Roland (1986[1964]) "Retórica de la imagen", a *Lo obvio y lo obtuso*, Paidós.

BARTHES, Roland (1994 [1957]) "El mito hoy", a *Mitologías. Siglo XXI*.

BARTHES, Roland (1993[1967]) "Elementos de semiología", a *La aventura semiológica*, Paidós.

BERTETTI, Paolo (2015) "Capítulo I. Semiótica, audiovisual, historia, texto", a *La historia audiovisual. Las teorías y herramientas semióticas*, UOC.

CHANDLER, Daniel (2007) "Models of signs", a *Semiotics. The basics*. Routledge.

*CHATMAN, Seymour (2013[1978]) "Introducción", a *Historia y discurso*, RBA Libros.

*COBLEY, Paul; Litza Jansz (2010) *Introducing Semiotics. A graphic guide* (Apartats: Ferdinand de Saussure, Saussure and Semiology, The Structure of Myth, Structure and Mythemes, Structuralism). Icon Books.

GRISHAKOVA, Marina (2018) "Structuralism and Semiotics", a D. H. Richter (ed.) *A Companion to Literary Theory*. John Wiley & Sons Ltd.

KLINKENBERG, Jean-Marie (2006) "Objetos y objetivos", en *Manuel de semiótica general*, Fundación Universidad de Bogotá Jorge Tadeo Lozano.

- Bibliografía del segon tema (Anàlisis del relat)

BARTHES, Roland (1993[1966]) "Introducción al análisis estructural del relato", *La aventura semiológica*, Paidós.

*BERTETTI, Paolo. (2015[2012]) "La historia como un contenido narrativo" a *La historia audiovisual. Las teorías y herramientas semióticas*. UOC.

*CHATMAN, Seymour (2013[1978]) "Historia: sucesos"; "Historia: existentes", a *Historia y discurso*, RBA Libros.

GENETTE, G. (1989[1972]) *La estructura del relato*, a *Figuras III*. Lumen.

PROPP, Vladimir, (1998[1928]) *La morfología del cuento*, Akal.

*RODRÍGUEZ ALMODÓVAR, A. (2007[1989]) Breve descripción de los estudios más importantes de la escuela rusa, y sus críticos. En *Los cuentos populares o la tentativa de un texto infinito*. Biblioteca virtual Miguel de Cervantes. Disponible en <http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/los-cuentos-populares-o-la-tentativa-de-un-texto-infinito-0/html/01309> (resum de La Morfología del cuento).

TOMASEVSKIJ, Boris (2012[1928]) "Temática", a Tzvetan Todorov, *Teoría de la literatura de los formalistas rusos*. Siglo XXI .

VALLÉS CALATRAVA, J. R.; Álamo Felices (2002) *Diccionario de la teoría de la narrativa*. Alhulia.

- Bibliografía del tercer tema (Análisis del discurso)

BERTETTI, Paolo. (2015) "La historia como enunciación", a *La historia audiovisual. Las teorías y herramientas semióticas*. UOC.

BERTRAND, DENIS (2000) "Elementos de narratividad", a D. Bertrand, *Précis de Sémiotique Littéraire*. Nathan (traducción de Lelia Gándara). Disponible en: <http://www.magarinos.com.ar/BERTRAND-CAST.htm>

CALABRESE, Omar (1995) "La información y el espectador", a O. Calabrese, A. Silva y U. Volli, *Los juegos de la imagen*, Instituto Italiano di Cultura de Bogotá.

* CASETTI, Francesco - DI CHIO, Federico (1991[1990]) "El análisis de la representación"; "El análisis de la comunicación"; "El análisis de la narración", a *Cómo analizar un film*, Paidós.

COURTÉS, Josep, (1997[1991]) a *Análisis semiótico del discurso*, Gredos (capítols 2, 3 y 4 dedicats a la semiótica greimasiana).

CHANDLER, Daniel (2007) "Analyzing structures", a *Semiotics. The basics*, Routledge.

FLOCH, Jean-Marie (1993[1991]), "Muertos en el cascarón", a *Semiótica, marketing, comunicación*. Paidós.

GREIMAS, Algirdas S. -COURTES, Josep (1979[1983] y 1986[1987]) *Semiótica. Diccionario razonado sobre la teoría del lenguaje* I y II. Gredos.

LACALLE, Charo (2013) *Jóvenes y ficción televisiva. Construcción de identidad y transmedialidad*. Barcelona. UOC (apartado "Roles" del capítulo "Análisis de personajes").

*LACALLE, Charo (2022) (In)dignidades mediáticas en la sociedad digital. Cátedra (pp. 93-138).

*PESSOA DE BARROS, Diana Luz (2017) La narratividad en Semiótica. Tópicos del seminario, 37. Disponible en: <http://www.scielo.org.mx/pdf/tods/n37/1665-1200-tods-37-00025.pdf>

- Bibliografía del quart tema (La interpretación de los textos)

CHANDLER, Daniel (2007) "Models of signs", a *Semiotics. The basics*, Routledge.

COBLEY, Paul; Litza Jansz (2010) *Introducing Semiotics. A graphic guide* (Apartat: Charles Sanders Peirce). Icon Books.

ECO, Umberto (2000[1975]), *Tratado de semiótica general*, Lumen (0.5.2; 2.1.4; 2.7). Els punts assenyalats constitueixen un complement als apunts sobre la semiótica interpretativa de Charles S. Peirce.

_____(1993[1979]) *Lector in fabula*, Lumen (capítol 2 dedicat al signe de Ch. S. Peirce y capítol 3 dedicat al lector model).

____*(1989) "Cuernos, cascos, zapatos: Algunas hipótesis sobre tres tipos de abducción", a Umberto Eco i Thomas Albert Sebeok (ed.) *El signo de los tres*. Dupin. Holmes, Peirce, Lumen.

____(2010[1990]) *Els límits de la interpretació*, Destino, 1991 (1.4; 1.5; 3.1.3; 3.1.4; 3.1.5; 3.5). Principios y ejemplos de interpretación textual.

____(1996[1994]) *Seis paseos por los bosques narrativos*, Lumen (Eco resumeix la seva teoria de la interpretació, que vs impartir a un curs de la Universidad de Harvard en 1992).

LACALLE, Charo (2013) *Jovenes y ficción televisiva. Construcción de identidad y transmedialidad*. UOC (capítulo "El feedback de los usuarios").

MANETTI, Giovanni (1995), "Los modelos comunicativos y la relación texto-lector en la semiótica interpretativa", a R. Grandi, *Texto y contexto en los medios de comunicación*, Bosch.

MERREL, FLOYD (2001) "Charles Sanders Peirce's concept of the sign", a P. Cobley (ed.) *The Routledge companion to semiotics and linguistics*. Routledge.

*MOURA DE OLIVEIRA, Felipe (2018) Reflexión final: más allá delacrisis, a *La semiosis de la noticia* (pp. 103-176). UOC.

Programari

No es demana cap programari específic.